

Kert-Magyarország III.

A konyhakertek eltartóképessége

Ha a 80,5 ezer hektáros konyhakert területet vesszük alapul, ez hozzávetőlegesen 400-800 ezer db konyhakertet jelent (konyhakertenként 1000, illetve 2000 m²-rel számolva). Ezekben legalább 1-1,5 millió fő számára lehetséges megtermelni a szükséges mennyiségű konyhakerti zöldségeket és gyümölcsöket.

A KSH Statisztikai Tükör 2016. november 22-i száma közölte az *Agrárium 2016* elnevezésű adatgyűjtés előzetes adatait, melyek 2016. június 1-i eszmei időpontra vonatkoznak. A kiadvány bevezetőjében (p. 1.) szerepel, hogy „Az összeírás idején mintegy 900 ezer háztartás végzett küszöbérték alatti mezőgazdasági tevékenységet (ház körüli és az üdülőkhoz tartozó kertekben)”. Azt is megtudhatjuk a kiadványból, hogy 2016-ban közel 416 ezer egyéni gazdaság folytatott mezőgazdasági tevékenységet (2000-ben a számuk még 959 ezer volt). Ezen gazdák 65 %-a, mintegy 270 ezer foglalkozik növénytermesztéssel és „(...) minden második konyhakertet is művel saját fogyasztásra.” (p. 4.) Ez – a KSH szerint – több mint 135 ezer művelt konyhakertet jelent. „A konyhakert használata a gazdaságok számának csökkenésével párhuzamosan visszaszorul, a használók száma a 2013-as érték 55, a terület pedig 58 %-ára csökkent.” (p. 4.)

Ezek a hazai adatok természetesen csak a mezőgazdasági gazdálkodókra vonatkoznak, a házikertek, ezen belül is a megművelt házikertek száma összességében ennél jóval több. Ha az országos szinten kb. 200 ezer hektáros zártkert területadatot vesszük alapul, akkor a potenciális kertművelők száma még nagyobb lehet. Ez alapján akár 2-3 millió embert is el tudnának látni ezek a kertek a konyhakerti terményekkel.

Közismert, hogy a konyhakertekben leginkább a családok számára szükséges zöldségféléket termesztik. A családok

éves zöldségigényét, illetve az ennek megtermeléséhez szükséges terület nagyságát a Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetségének 2013-ban megjelent „Kertbarát Mozgalom Magyarországon” című kiadványa az alábbi táblázat szerint közli:

Egy öttagú család éves friss zöldség igénye és az ennek megtermeléséhez szükséges terület

	m ²	kg		m ²	kg
zöldborsó	40	20	uborka	10	20
zöldbab	40	20	főzőtök	10	25
paradicsom	25	100	vöröshagyma	40	50
paprika	35	50	fokhagyma	4	3
korai fejeskáposzta	15	20	sárgarépa	25	30
késői fejeskáposzta	20	50	petrezselyem	30	20
karalábé	8	20	egyéb zöldségek	40	25
kelkáposzta	8	8	összesen:	350	461

Forrás: Kertbarát Mozgalom Magyarországon 2013 - KKOSZ

A fentiek alapján 1 fő szükséglete (burgonya nélkül): 70 m²

Paszternák Ferenc 2003-ban megjelent „Biozöldségek termesztése” című kiadványában megállapítja, hogy „a zöldségfogyasztás Magyarországon ma mintegy 40 termesztett hazai és 20-25 külföldi zöldségfélére korlátozódik a világ több mint 200 zöldségféléje közül.” Könyvében 44 zöldségféle és 3-féle gomba ökológiai termesztését ismerteti. (Az 1994-ben megjelent, „Biogazda 2. Szántóföldi és kertészeti növénytermesztés” című alapmű 42-féle zöldséget tárgyal.) Az ökológiai gazdálkodók képzése számára készült felsőoktatási tankönyv, a 2002-es, dr. Radics László professzor által szerkesztett „Ökológiai gazdálkodás II.” című kiadvány a következő listát közli (táblázat a következő oldalon): ⇨

Mohácsi Lászlóné könyvében, mely Tiszasas népi táplálkozását mutatja be,

a településen élő Lengyel Endréné egy négytagú család éves élelmiszerszükségletét az alábbiakban foglalta össze (Mohácsi L.-né 2014. p. 115.):

„Egy négytagú család évi élelmiszer-szükséglete: búzából 7 q kellett fejadagnak, mert vám is volt. Egy kétmázsás

disznót vágtunk, vagy 2 egymázsását. Neveltünk 50 db csirkét, 10-12 kacsát, 5-6 libát. Termeltünk saját szükségletünkre 200 kiló krumplit, 10-10 kiló babot, sárgarépát, gyökeret. Ötven-hatvan üveg befőttünk mindig volt, meg 5-6 nagyüveg savanyúság: uborka, paprika vegyesen. Főztünk 80 kiló szilvalekvárt, ebből elfogyasztottunk 15 kilót. A többit eladtuk, megnyitásra, metszésre is kellett számítani. (Négy kiló szilvából van 1 kg lekvár.) Befőztünk 50 kg paradicsomot, öröltünk 5-6 kiló fűszerpaprikát. Csináltunk 12 kiló lisztből tarhonyát, ugyanannyi lebbencset.

Két-három koszorú vereshagymát, egy koszorú fokhagymát fontunk. 1-2 hektó bort meghagytunk saját fogyasztásra, mert ha vendég jött, illet megkínálni. A munkásoknak is adtunk a nagy munkák idején.

Egyéb zöldségek					
1.	Fűszerpaprika	16.	Fejes saláta	31.	Kerti zsásza
2.	Tojásgyümölcs (padlizsán)	17.	Tépősaláta	32.	Sóska
3.	Korai burgonya	18.	Endívia	33.	Rebarbara
4.	Sárgadinnye	19.	Cikória	34.	Spenót
5.	Görögdinnye	20.	Articsóka	35.	Kerti laboda
6.	Laskatök	21.	Kárdi	36.	Cékla
7.	Spárgatök	22.	Feketegyökér	37.	Mángold
8.	Cukkini	23.	Karfiol	38.	Portuláka
9.	Cocozella	24.	Brokkoli	39.	Új-zélandi spenót
10.	Csillagtök	25.	Bimbóskel	40.	Póréhagyma
11.	Sütőtök	26.	Kínai kel	41.	Csemege kukorica
12.	Lóbab	27.	Bordáskel	42.	Spárga
13.	Zeller	28.	Leveles kel	43.	Csicseriborsó
14.	Pasztinák	29.	Retek	44.	Csicsóka
15.	Gumós kömény	30.	Torma		

Volt úgy, hogy egy mázsa káposztát is savanyítottunk: ha nem fért egyszerre a kádba, megfejtük. Ettük a szalonnához, húshoz. Nagyon szerettük.”

Jövőkép

Bódi Szabolcs, Kunszentmiklós polgármestere, a Magyarok Szövetségének egyik alapítója, elnökhelyettese a Demokratata (2011.08.11.) Bösztörpuszta büszke népe c. cikkében így fogalmazott:

„A termék fogyasztóhoz való közvetlen eljuttatása, ami most célként fogalmazódik meg a vidékfejlesztési miniszter úr által jegyzett programban, egybevág a mi elképzeléseinkkel. Amikor ilyen párhuzamokat láttunk a Magyarok Szövetsége és a Kormány tevékenysége között, akkor mi is bátorságot merítettünk ahhoz, hogy a harmadik Magyarok Országos Gyűlésén már egy sokkal messzebb mutató politikai és gazdasági üzenetet fogalmazzunk meg. Ez a nemzeti önellátás a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence gyümölcsei, zöldségei, ízei egy olyan magas táp- és élvezeti értékkel bíró színes paletta, amelyet méltatlanul hanyagoltunk el az elmúlt fél évszázad során (...)

A multik és az idegen érdekltségű bankrendszer tudatosan kivonta a vidékből az éltető pénz fenntartó erejét, azért is jöttek létre a helyi pénzek. Ha a vidék újra élhető és gazdaságilag is működő egységgé válik, ezáltal a gasztronómia is megerősödhet. Egy önmagát erősítő folyamat indulhat el. Ezt a gazdasági újjászületési miniségi alapot kell megeremteni.”

„Itt az ideje a Németh László-i gondolat újrafogalmazásának, a Kert-Magyarország megteremtésének. Hévízeink, egészséges termőtalajunk, kiváló génállományú szarvasmarháink, sertéseink, tyúkjaink mind az önellátásra készítetnek minket. Előbb-utóbb a Kárpát-medence jóval többet fog termelni, mint amit a hazai piac felvenni képes. A Kárpát-medencében sosem lesz természeti katasztrófa, olyan pusztító földrengés vagy cunami, ami tönkretenné a termést. Az önellátás a nemzet továbbélésének garanciája. A megtermelt termékek értékesítése újabb munkahelyeket teremt.” – vallja Bódi Szabolcs.

Véleményünk szerint az egészséges, vegyszermentes élelmiszerek említése-

kor kizárólag a bioélelmiszerekre szabad gondolni, azokat kell ez alatt érteni, ugyanis vitán felül áll, hogy nem létezik egészségesebb az ökológiaidgazdálkodás módszerei szerint előállított élelmiszereknél.

Egyre több település polgármestere valósítja meg falujában, hogy az önkormányzati és oktatási intézményeik ellátására maguk termelik meg a szükséges élelmiszereket, a közfoglalkoztatottakat foglalkoztatva, vegyszermentesen gazdálkodva, bio minőségben. Országosan ismertté vált Hernádszentandrás, melyet polgármesterének áldásos tevékenysége révén ma már *Bioszentandrásnak* ismer az ország. 2013-ban az elismert bio szakértő, az első *Év biogazdája* díj elnyerője, Bodnár György, a település akkori polgármestere hozta létre a Somlószlói Ökológiai Szociális Szövetkezetet.

A közelmúltban Lass Gábor számolt be a tiszasasiak sikeréről a Magyar Demokratata 2016. évi karácsonyi számában:

„A Jász-Nagykun-Szolnok megye dél csücskében fekvő ezerlakosú Tiszasas mezőgazdasági közmunkával küzd az életben maradásért. Gyófi Gábor, a település polgármestere büszke arra, hogy a közmunkások felét sikerült visszaintegrálni a munka világába és közben a falu az önfenntartás útjára lépett.

Rendkívül demoralizáló, ha valaki azt érzi, csak azért dolgoztatják, hogy a munkaideje valahogy elteljen. Az önkormányzatnak volt egy kis földje, gondoltam, termeljünk rajta valamit – idézi fel a polgármester a kezdeteket.

Az első önkormányzatok között voltak, ahol a közmunkás nem árkot tisztított, hanem értékteremtő munkát végzett. Mindez még a Start-munkaprogram elindulása előtt történt, amit a polgármester „zenialis ötletnek” tart, mert, ahogy fogalmazott, a kormány felismerte azt, hogy egy közfoglalkoztatottnak nem szabad ugyanazt a bért adni, mint a versenyszférában dolgozónak, hiszen nem az a cél, hogy a közmunkás a közfoglalkoztatási keretek között megragadjon, hanem hogy az

elsődleges munkaerőpiacon keressen munkát. Ami később Tiszasáson meg is valósult.

2012-ben 55 fővel indult a Start-munkaprogram, idén már csak 35 közmunkást vettek fel, jövőre pedig már 25 főnél meghúzzák a határt.

- Négy év alatt a közmunkások fele visszatért a munkaerőpiacra, köszönhetően annak, hogy értelmes munkát kínáltunk nekik, szigorúan számon kértük őket, és közben az ország is kijött a kátyúból: egyre több munkahely nyílt a térségben. A közmunkás rájött arra, hogy ha fél órával korábban felkel és bebuszodik Kecskemétre, dupla annyi pénzt kereshet. Az értelmes közmunkával sok fiatal sikeresen motiválunk, akik már a munkaerőpiacon dolgoznak – sorolja a polgármester a közmunkaprogram eredményeit, majd hozzáteszi, akik a közmunkaprogramban maradtak, azok már biztosan nem tudnak máshoz elhelyezkedni, mert vagy nyugdíj előtt állnak, vagy mentális problémákkal küzdenek, vagy egészségkárosodásuk van, illetve egyszerűen csak nem lehet őket semmivel a munkavégzésre motiválni.

A polgármester szerint a közmunkaprogram során most már arra kell koncentrálni, hogy ezeket az embereket megtanítsák az önfenntartásra: arra, hogyan lehet szerény jövedelmüket a konyhakerti termeléssel kiegészíteni.

- Az a szigor, amely eleinte jellemezte a közfoglalkoztatási programunkat, már nem folytatható tovább. A közmunkaprogramot át kellett alakítanunk szociális és mentális segítő programmá, amelynek segítségével teljes, emberi életet tudnak élni – tette hozzá Gyói Gábor, aki a biogazdálkodásban, egy vegyszermentes, ökológiai szemléletű, fenntartható gazdálkodásban látja a jövőt.

A tiszasági önkormányzat az Erasmus+ program keretében csatlakozott az Eco-Motive projekthez. A program során az önkormányzati biokertben egy kertészmérnök tanítja a helyieket a háztáji gazdálkodás alapjaira, az ökológiai szemléletű zöldség- és gyümölcsstermesztésre, kisállattartásra, az

értékesítési lehetőségekre. Itt többek között paradicsomot, paprikát, uborkát, tököt, hagymát, kukoricát, borsót, répát termelnek. A zöldségek jelentős részét a helyi konyhára viszik, a többit a programban részt vevők hazavihetik. A polgármester elmondta, a program hatására sokan felásták a kertjüket, akik korábban soha nem tették. Idén ősszel katalánok, angolok és erdélyiek egy közös munka keretében tanulmányozták a település mezőgazdasági programját, azt, hogy ökológiai, egészségtudatos gazdálkodással hogyan lehet a társadalom periferiájára szorult embereket visszajuttatni a munka világába.

(...) A polgármester szeretné elérni, hogy ha nem is lehet mindenkit rávenni a kiskerti művelésre, de egyre többen legyenek azok, akik ökológiai gazdálkodást folytatnak. Erre jóval nagyobb esélyt lát, mint arra, hogy egy közmunkásból őstermelő lesz.

- Gyermekkoromban itt minden kert fel volt ásva, mára ez a tudás elveszett. Szomorú, de már vidékről is eltűntek az állatok, itt is városias életet élünk. A gyerekek a dinoszaurusz fajtáit felismerik, de a kacsát nem tudják megkülönböztetni a libától – mondja, miközben az állatsimogatónak kialakított ólakat mutatja, ahol birkákat, kecskéket, malacokat, baromfit, nyulakat és pónilovat tartanak, nem gazdasági célból.

A házak körül lévő kiskertek óriási potenciált jelentenek a lakosság egy igen jelentős részének az önellátásában, különösen az egészséges élelmiszerek tekintetében.

A nagyüzemi mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás során kevés figyelmet fordítottak a talajaink állapotára, ezért napjainkra az így megtermelt élelmiszereinkben az egy-két emberöltővel korábbihoz képest jelentősen lecsökkent az ásványi anyag- és vitamintartalom, különösen a zöldség-gyümölcsfélék esetében. Ugyanakkor ez nem jellemző a kiskertekre, ahol nagyobb gondot fordítottak a talajok szerves trágyázására, tápanyag-ellátására. Azt követően, hogy egyre inkább nyilvánvalóvá vált a szintetikus növényvédőszer, gyomirtó, rovarirtó egészségre káros hatása, ezeknek a vegyszereknek a használatát egyre jobban elhagyták azokban a kiskertekben, ahol a családok a maguk fogyasztására termelték meg a szükséges konyhakerti terményeket.

A fenti kertmozgalmak is bizonyítják, hogy elődeink is és kortársaink közül is egyre többen felismerték, felismerik a konyhakertek gondozásának szükségességét.

A magyar vidék megújításáért, fennmaradásáért indított kezdeményezéseket olyan jelzőtüzekként is felfoghatjuk, mint amilyenek Boldog Özséb látomásában is megjelentek. Özséb, látomása szerint, a távoli hegyormokon sok apró, szétszórt, kis lángokat, tűzszikrát lát, melyek beborítják a Pilit, mintha virágok lennének. A látomás szerint ezek az apró lángok elkezdnek egymás felé közeledni. Először csak két lángocska egyesül, aztán kettő egyesül egy harmadikkal, majd az összes láng igyekszik egy közös központ felé, majd hatalmas tűzszloppá egyesülnek.

Boldog Özséb látomása után több mint ötszáz évvel később, egyik legnagyobb istenes költőnk, Reményik Sándor (Végvári) a „Nagy Magyar télben” című versében, ugyanilyen picike magyar tüzekből összeálló máglyával érzékeltette az összefogás szükségességét és az ebből adódó erőt:

*Nagy magyar télben picike tüzek,
Jaj, be szétszórva égtek,
Királyhágón, Kárpáton, mindenütt!
De mondok egyet néktek,
Szélid fények és szilaj vándorlángok:
Mit gondoltok: ha összefogóznátok!
Nagy magyar télben picike tüzek,
Soh'se volt olyan máglya,
Mintha most ez a sok-sok titkos láng
Összefogna egy láncba.....!
És minden idegen rongy benne égne!*

A láng kísérté el utolsó útjára is a házsongárdi temetőbe, ahol sírkövére ezt írták: „Egy lángot adok, ápolod, add tovább.” Ahogy nekrológiájában Koren Emil írta: „...vitte a lángot, ápolta és tovább adta.”

A magyar vidék megújulásában eredményt csak akkor érhetünk el, ha ezek a mozgalmak egyesülnek és egy közös programként működnek. Mindenki külön-külön hozná és hozzáadná saját értékeit. Mint a sok láng közül egy, mely nem kiolt, elhalványít, hanem erősíti a közös tüzet.

Boldog Özséb és Reményik Sándor víziójához kapcsolódva, ha a kiskerteket is egy-egy ilyen lángocskának képzeljük el, akkor nekünk is az lenne a feladatunk, hogy a lángot ápoljuk és továbbadjuk. Itt az ideje, hogy tegyünk valamit a Kert-Magyarország széles körű megvalósításáért, akár egyéni, akár közösségi szinten. Sok sikert, örömet és kitarást kívánok ehhez a szép feladathoz.

Dr. Solti Gábor
Kárpát-medencei
Ökogazdálkodók Szövetsége

Irodalomjegyzék

Edmond Bordeaux Székely (2001): Ökológiai egészségkert: A túlélés könyve. – Élő Föld Kiadó Kft., Budapest

Edmond Bordeaux Székely (1999): Az Esszus béke evangélium. – Első könyv. – Élő Föld Kiadó Kft., Budapest

Gelencsér Margit (2014): Biokerti kalendárium. – Magyar Biokultúra Szövetség, Budapest

Gellért Miklós-Ruepp-Vargay Mária (2001): Mindennapi komposztálás. A házikerti komposztálás kézikönyve. – Öko-Fórum Alapítvány

Gertrud Franck (2003): Öngyógyító kiskert. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Imre Mária szerk. (1991): Reményik Sándor Isten közelében. – Az Unikornis Kiadó és az Evangélikus Sajtóosztály közös kiadása Budapest

Kovács-Mesterházy Zoltán (2013): A falu legyen ismét önálló. – Kistermelők lapja, 2013. augusztus

KSH (2016): Agrárium 2016 (előzetes adatok). Statisztikai Tükör 2016. november 22. – Forrás (2017.01.09.-i állapot szerint letöltve): <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gszo/agrariumelo16.pdf>

Kun András (2012): Beszélgetések az öneljárásról (A biogazdálkodás és az ökológus életmód alapjai). – Öko-völgy Alapítvány, Somogyvámos

Lass Gábor (2011): Az önfenntartó falu. – Demokrata Magyarország, 2011. november 23.

Lass Gábor (2016): Visszahozzák az elveszett tudást. – Tiszasason a közmunkások felmára eljutott a munka világába. – Demokrata 2016.12.21. pp. 24-25.

Lelkes Lajos (szerk.) (1985): Házikerti kézikönyv. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Mohácsi Lászlóné (2012): Fejezetek Tiszasason történetéből. – Magánkiadás.

Mohácsi Lászlóné (2014): Meggykefécé és tarajos kurcina: Népi táplálkozás Tiszasason. – Tiszasas község Településselátó és Szolgáltató Szervezete

Moldoványi Ákos (1986): „Kertész legyen ki boldogságra vágyik.” – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Moldoványi Ákos (1987): Boldog lett-e ki kertre vágyott? – Officina Nova, Budapest

Nagy Gyuláné (2003): Bio-kalendárium. – Biogazda füzetek 2. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba

Németh László (1935): Kert-Magyarország. In: Életcél. – Németh L. tanulmánya

Paszternák Ferenc (2003): Biozöltségek termesztése. – Biogazda Kiskönyvtár [sorozat]. – Mezőgazda Kiadó, Budapest

Radics László (2002): Ökológiai gazdálkodás II. Kertészet, Élelmiszerfeldolgozás, tárolás. Minőségbiztosítás, ökonómia és marketing. – Dinasztia Kiadó, Budapest

Rasztik Viktória (2003): Az ökokertek növényvédelme. – Biogazda kiskönyvtár. – Mezőgazda Kiadó, Budapest

Roszik Péter (2009): Biokert a ház körül. – Magyar Biokultúra Szövetség, Bp.

Sárközy P. – Seléndy Sz. (szerk.) (1994): Biogazda 2. Szántóföldi és kertészeti növénytermesztés. – Biokultúra Egyesület, Budapest

Sárközy Péter – Haraszi Nóra – Cseperkálné Mirek Barbara (2016): Növénytársítások. Rokonszenv és ellenszenv a növények között. (Biogazda füzetek 10.) – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba

Solti Gábor (2000): Talajjavítás és tápanyag-utánpótlás az ökogazdálkodásban. – Biogazda kiskönyvtár. – Mezőgazda Kiadó Budapest

Solti Gábor (2008): A negyed százados hazai biomozgalom története. – Őstermelő – Gazdálkodók Lapja 2008/5. (okt.-nov.), pp. 94-100.

Solti Gábor (2012): Biokert Magyarország. – Náczihegyi Tükör – Spiegel, XXIII. évf. 1. sz., pp. 16-18. (Pula)

Solti Gábor (2013): Kőzetek és ásványok az ökológiai talajjavításban. – Biogazda füzetek 7. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért Piliscsaba

Solti Gábor – Ziegler Gábor (2014): Fűrészpor és fahamu felhasználása. (Biogazda füzetek 8.) – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba

Solti Gábor – Ziegler Gábor (2016): A Kárpát-medence mezőgazdasági helyzete és ökogazdálkodása. – KÖSZ, Piliscsaba. Kézirat.

Somogyi Imre (1942): Kertmagyarország felé. – Magyar Élet Kiadása, Budapest

Surányi Dezső (1987): Magyar biokertek a XVII. században. – Natura, Budapest

Szent-Miklóssy Ferenc – Nagy Z. Róbert (szerk.) (2013): Kerbarát Mozgalom Magyarországon. – Kauten Etnobotanikai Közhatalmú Alapítvány

Szent-Miklóssy Ferenc (2015): Kerti Kalendárium – 2014 Évkönyv. – Magyar Mezőgazdaság, Budapest

Tóth Erzsébet (2009): Az én biokertem. – Kézirat, Csépa

T. Veress Éva (2015): Az én biokertem. – Biogazda füzetek 9. – Sárközy Péter Alapítvány a Biokultúráért, Piliscsaba

A publikáció első két része megtalálható az ŐSTERMELŐ Gazdálkodók Lapja 2017/2. és 2017/3. lapszámában. Szerk.